

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ ФІЛОСОФІЇ ПРАГМАТИЗМУ В США

© Кравченко С. С.

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ, Україна) E-mail: 2094858@ukr.net, ORCID 0000-0001-5634-3457

В статті вперше в українській філософії аналізується соціокультурний контекст формування передумов філософії прагматизму. Розглянуто формування світогляду та соціальну реальність, яка структурувалася на тлі релігійних уявлень. Доведено, що раннє американське суспільство розвивалося у рамках жорсткої релігійної ідеології. Мета статті – дослідити соціокультурний контекст становлення світогляду в США та виявити його вплив на формування філософії прагматизму. Базовим методом дослідження є метод соціокультурного аналізу, який використовується при розгляді історичних передумов складання світоглядної основи американського суспільства. Доведено, що протягом усієї ранньої історії, американська філософія прагнула інтегрувати духовні та інтелектуальні роздуми і теорії з практикою людського досвіду. Уточнено, що філософія трансценденталізму була першою спробою привернути увагу до пізнання реального людського досвіду. Однак лише поява дарвінізму була імпульсом для розуміння людини як природної істоти, яка встановлює свої значення, цілі, обґрунтовує свої закони і правила соціального життя. Нове розуміння процесів світового розвитку і місця людини в ньому мотивувало формування теоретичних основ прагматизму

Ключові слова: ідеологія, прагматизм, трансценденталізм, філософія США.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Особливість філософського прагматизму як панівної світоглядно-культурної установки США полягає в особливостях культурно-історичних процесів, що відбувалися у Новій Англії в першій половині XVII століття. Інтелектуальні пошуки у період ранньої американської історії сконцентровані на спробах втілити біблійне уявлення про праведне життя і принципи організації соціальних відносин у реаліях незнайомої дійсності. В області інтелектуальних філософських роздумів внесок американської культури базується на ідеї прагматизму. Прагматизм, який за загальним визнанням є єдиною американською школою філософської думки, виник лише наприкінці XIX століття. Однак коріння його концепцій в історії американської філософії значно глибше XIX століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спираються автори. В українській філософській думці ще недостатньо висвітлена філософія США. Дослідженням філософії прагматизму та неопрагматизму займаються Є.Атрашкевич, Г.Вдовина, В.Жарких, Т.Розова, С.Кравченко [1,2,3,4].

Мета наукового дослідження – дослідити соціокультурний контекст формування

світогляду США та виявити його вплив на формування філософії прагматизму в США. Мета і завдання дослідження обумовили застосування методології, яка допомогла розкрити проблематику, вивчити об'єкт і конкретизувати зміст предмета дослідження. *Базовим методом дослідження є метод соціокультурного аналізу, який використовується при розгляді історичних передумов складання світоглядної основи американського суспільства та її впливу на американську філософію.*

Дана мета реалізується в наступних завданнях:

- проаналізувати філософію трансценденталізму як першу спробу привернути увагу філософії до пізнання реального людського досвіду;

- дослідити «пуританізм» як історичну особливість американського світогляду XVIII століття;

- виявити вплив еволюційної теорії Ч. Дарвіна на розвиток філософії прагматизму.

Обговорення проблеми. Поняття «американська філософія» за визначенням повинно включати перш за все філософські роботи, представлені американцями у географічних межах Сполучених Штатів, але насправді це не зовсім так. Багато філософів, яких відносять до американської школи, жили і творили в інших країнах або ж не належали до

корінних американців. Наприклад, Альфред Норт Уайтхед, як і багато американських філософів ХХ століття, прибув до Сполучених Штатів вже досить сформованим науковцем, а Джордж Сантаяна прожив більшу частину життя поза межами США. Поняття «американська філософія» застосовували, розглядаючи проблеми, характерні виключно для американської інтелектуальної культури. Філософії США властиві традиційні сфери філософських рефлексій, як, наприклад метафізика, епістемологія, аксіологія, що ніяк не виділяє американську філософію із загальної канви філософського знання. У науковій літературі зазначається особливий інтерес філософів США до взаємозв'язку теорії і практики, до співвідношення досвіду і суспільства, але і ці теми не відображають принципово американську специфіку філософії, оскільки подібні проблеми обговорюються у філософії з часів Стародавньої Греції. Певну відмінність можна побачити у тому, що американці заявили про себе як філософів набагато пізніше інших країн, чим викликали певний скепсис в Європі.

Історично особливість американської філософії характеризується поняттям «пуританізм». Гарячим прихильником поновлення пуританізму був один із перших американських релігійних діячів, які змінили і манеру і зміст своїх проповідей – Джонатан Едвардс (1703–1759). В американській науці він вважається першим, найбільш важливим американським філософом, який надав американським духовним пошукам оригінальний, самобутній напрямок [5, с. 502]. У його проповідях і лекціях зосереджена спроба переосмислити кальвіністські теологічні догми й адаптувати їх до нових наукових підходів. Його проповідь «Грішники в руках гнівного Бога» (Sinners in the Hands of an Angry God) поклала початок першого етапу Великого пробудження [6, с. 15]. Це була типова для того часу проповідь, в якій підкреслювалася широко розповсюджена віра в реальність і функціональність пекла. Червоною ниткою у проповіді проходила думка про те, що велич і краса святості Бога виявляються у тому, що він дає людству шанс усвідомити та виправити свої гріхи й повернутися до праведного життя у Христі [7, с. 176]. Він був одним із перших американських кальвіністів-пуритан, хто зрозумів, яким викликом традиційному релігійному розумінню світу є теорії Дж. Локка та І. Ньютона. Силою своєї переконаності він зумів по-новому інтерпретувати поняття про

Бога. У його проповідях пропагувалася думка про те, що людина може й повинна сама усвідомити свою природу і вільно, з власної волі, зробити вибір між добром і злом [8, с. 37].

Філософія Едвардса складалася у процесі освоєння ідейної спадщини Дж. Локка і Дж. Берклі. Завдяки цьому він створив систему поглядів, у якій об'єднувалися поняття про реальність духовного світу, емпірична епістемологія, сенсуалізм Локка й теорія Ньютона про корпускулярну фізику. Великий вплив справляло на Едвардса вчення Берклі про значення розуму (нематеріальної реальності) для усвідомлення людського досвіду. Сенс цього постулату для Едвардса полягав у співвідношенні критеріїв розуміння і волі, які він сприймав як пасивне начало. Розуміння веде до усвідомлення фундаментальної метафізичної категорії «опору», яка для Едвардса представляє головну [5, с. 274] якість об'єктів. Силу опору він вважав «істинним проявом могутності Бога», що, як він вважав, є природним висновком з основних законів механіки Ньютона. Згідно з цими законами предмети, що знаходяться у спокої або у русі, не міняють свого стану, доки на них не діє якась зовнішня сила. Категорія «розуміння» не збігається з поняттям «воля», в якому він розрізняв природну необхідність і природну нездатність, моральну необхідність і моральну нездатність. Це дозволило йому провести радикальну модернізацію пуританізму. Він запропонував формулу, згідно з якою наукове пізнання світу окремою людиною є в кінцевому підсумку пізнання Бога, який своїм творчим інтелектом підтримує буття всесвіту. При всій своїй релігійній забарвленості і зовнішній загальності ця формула Едвардса містить тонку думку про творчу місію наукового знання, що перетворює небуття в буття й тим самим створює гармонію і світопорядок. Центром усієї філософії Едвардса є доктрина віри. Найбільш стійким елементом у земній маніфестації віри він вважає релігійне почуття, яке розкривається у любові і радості, тобто в істині, чистоті і величі. Релігійне почуття визначається поєднанням волі й душевної схильності, що, на його думку, є вираженням єдності душі і тіла. Використання психології в аналізі релігійного почуття дозволило Едвардсу визначити співвідношення між фізичною і моральною свободою: ми можемо чинити як нам заманеться, але не все, що нам завгодно, дозволено [9; 10, с. 175]. Ця теза Едвардса співзвучна вченню Джона Кальвіна, в якому відображена ідея про те, що істинним суддею людської долі є бог, який спрямовує й визначає

кожен акт людської діяльності. Завдяки цим взаємопов'язаним тезам Едвардса постулат релевантності життєвого досвіду і практики став невід'ємною частиною подальшого розвитку концепцій американської філософії. Глибокий тематичний зміст, непорушна логіка викладу і серцева щирість проповідей цього часу створювали кумулятивний ефект, який підготував підґрунтя для Американської революції й зіграв ключову роль у розвитку демократичних концепцій під час революції [11, с. 243].

Найважливіші результати Великого Пробудження проявилися у тому, що змінилася філософія ставлення до багатьох релігійних, політичних та правових проблем. Релігія стала більш особистим досвідом, розуміння Бога більше не пов'язувалося виключно з авторитетом Святого Письма. Вона стала особистим почуттям, яке змушувало людину замислитися й діяти у відповідності до власного розуміння. Якщо для Едвардса прийняття ньютонівського розуміння світобудови було пов'язано з релігійною ідеологією, то для американських інтелектуалів та політичних діячів нового покоління релігійні мотиви перестали відігравати домінуючу роль. Вони не стільки цікавилися питаннями релігії, божественної присутності в метафізичних або епістемологічних дослідженнях, скільки сфокусували свої зусилля на соціально-політичних проблемах. Їхні міркування виходили з відомих тез епохи Просвітництва про значущість розуму і науки. Віра в науковий і соціальний прогрес, в удосконалення природи людини, виражалася в обґрунтуванні поняття широкої політичної демократії та вільної торгівлі. Сформувалося усвідомлення того, що політичну владу можна змінити відповідно до вимог самоврядування. Під впливом філософії Томаса Гоббса, Джона Локка, Жан-Жака Руссо Томас Джефферсон (1743–1826), Бенджамін Франклін (1706–1790) і Джеймс Медісон (1751–1836) розробляли поняття про соціальні контракти, обмежений уряд, згоду народу (*consent of the governed*) і поділ влади в контексті американської дійсності. В основі цих міркувань лежало реалістичне уявлення про людську природу. Вони відкинули добре відомий постулат епохи Просвітництва про первинну шляхетність людини, яка стає на шлях корупції і злочинів тільки через недосконалість державних інститутів, подібних монархії чи меркантилізму. У контексті цього постулату передбачалося, що люди можуть жити в гармонії без державних обмежень. Творці

американської конституції виходили з більш об'єктивного розуміння людської природи, в якій вони розрізняли як високі, так і приземлені характеристики. Американці повинні розуміти, що людина не стала краще після переселення із Старого Світу у Новий. Їхня філософія пояснювала і виправдовувала встановлення представницького уряду й упорядкованого апарату влади тим, що людина не може утримувати свої бажання й пориви в розумних межах справедливості та честі без певного ступеня обмеження. Завдяки цьому відбулися різні трансформації у світогляді і соціальному кліматі американського суспільства. Все це створювало умови, констеляція яких спричинилася до Війни за Незалежність і Американської революції 1775–76 років. Американська революція була результатом дії кількох чинників, ідей і подій, які в сукупності привели до політичного і соціального відділення від Англії. Її результатом була Паризька угода 1773 року, згідно з якою американські колонії визнавалися незалежною державою. Томас Джефферсон, один із лідерів республіканізму у США, аргументував необхідність здобуття незалежності тим, що британська аристократична система, наскрізь корумпована, не відповідає ані світогляду, ані практичним спрямуванням, ані соціальному складу американського суспільства. Разом з Б. Франкліном і Дж. Медісоном він наполягав, що колоністи мають природне право керувати своєю країною [12, с. 108]. Америці потрібна республіканська форма правління, заснована на розумінні лібералізму, відповідного духу епохи Просвітництва. Троє з батьків-засновників – Томас Джефферсон, Бенджамін Франклін і Джеймс Медісон – у процесі обговорення відносин між особистістю і державою, а також характеру і сутності держави в їх відношенні до бога і релігійних догматів виробили основні принципи створення Декларації про незалежність і Конституції США. Обидва документи ґрунтуються на компромісах, досягнутих у процесі дискусій про співвідношення природних невід'ємних прав особистості та легітимності держави щодо цих прав, а також небезпеки, яку може становити демократія для захисту індивідуальних прав і суспільного блага. Створена в результаті цих дискусій Конституція обґрунтовує федеративну республіканську форму правління, в якій дотримується рівновага владних гілок завдяки їх розподілу. Одним із значних результатів американської революції є створення репрезентативного уряду, відповідального перед

волею народу. Разом з тим через побоювання, що демократичне суспільство може призвести до «влади натовпу», виникли серйозні політичні дискусії щодо необхідного і достатнього рівня демократії в такому уряді. Ратифікована в 1788 році Конституція США вирішила безліч правових питань національного управління. Вона замінила прийняті у 1781 році Статті Конфедерації (Articles of Confederation), що були досить слабкою спробою утворення національного уряду. На відміну від вільної конфедерації, Конституція встановлювала сильний федеральний уряд, наділений великими повноваженнями.

У 1791 році було ухвалено Білль про права США – документ, який, за словами Джефферсона, був зручною формою визначення й вербалізації основних американських демократичних принципів – права справедливого суду, вільної торгівлі між штатами, особистої недоторканності, свободи зібрань, включаючи поділ держави і релігії. Представлені у ньому перші 10 поправок сформульовані у відповідності з принципом «Amendable Constitution» (Конституції, до припускає внесення поправок), що обґрунтував можливість вносити зміни у текст офіційно прийнятої Конституції. Філософську аргументацію такої правової дії розвивав ще У. Пенн, котрий запропонував концепцію, що заперечує недоторканний, абсолютний характер конституційних положень. У цих документах гарантувалися природні права й робилася спроба врівноважити сильний національний уряд з відносно широкими особистими свободами.

Декларація про незалежність, як і Конституція США та її початкові поправки у ній, ширше відомі як Білль про Права, підкреслюють тезу про релігійну терпимість. Обговорення цієї тези проходило в різко дискусійних і навіть конфліктних тонах. Висловлювалися думки, що слід продовжити практику втручання держави у питання релігійної віри, як це було у колоніальні часи. Це змусило Т. Джефферсона підкреслити свою категоричну незгоду з будь-якою формою тиранії над людським розумом [9, с. 243]. Джефферсон був глибоко релігійною людиною, але його головне релігійне почуття полягало в тому, що релігія є суто приватним переконанням, до якого уряду немає ніякого діла. У листі до Асоціації баптистів у Денбері він висловив цю думку у метафоричній формі – церква і держава розділяються стіною [13]. Згодом ця формула стала основою змісту

Першої поправки до Конституції США про віросповідання. Хоча в Декларації про незалежність містяться згадки імені Творця, релігійна тема в ній не є домінуючою, оскільки батьки-засновники рішуче висловлювалися за свободу совісті. До цього часу статус кальвінізму втратив своє домінуюче становище. Однак релігійна складова не переставала залишатися центральною темою філософських рефлексій. Батьки-засновники підтримували своїх колег у молитвах «нашого спільного батька і творця людини» про захист і благословення, але наполягали на тому, що людина, яка дорожить свободою совісті, буде перешкоджати порушенню цієї свободи стосовно інших. Лінія прямої спадкоємності веде від Уїтропа до Едвардса, Джефферсона, Емерсона й аж до У. Джеймса і Ч.С. Пірса. Для них питання релігії – питання вічне, як і проблеми геополітики та взаємодії людини з навколишнім середовищем [14, с. 72]. Ще в 1730 року і згодом у 1740 році у виступах Б. Франкліна поняття Бога асоціюється з його роллю творця світу, а Ісус сприймається як ідея, на якій ґрунтується система моралі. Але його філософія не включає прямого визнання святості Ісуса або пріоритету інституту церкви. Джефферсон спеціально акцентував увагу на тому, що законодавчі органи не повинні приймати закони встановлені релігією або забороняти відправлення релігійної служби. Замість цього головна увага спрямована на визначення адекватної структури і організації держави в її відношенні до особистості та її природних і цивільних прав. Томас Джефферсон, автор Декларації про незалежність, спеціально підкреслив два важливі постулати:

1) захищеність природних, невід’ємних прав особистості від тиранії держави;

2) легітимність держави тільки в забезпеченні та гарантії цих прав.

У XIX столітті філософська думка США знову змінює напрямок. У відомому листі (1814) Джону Адамсу Томас Джефферсон зазначав прагнення молоді покладатися на власні сили, відмовляючись від знань минулих років, і досягати успіху, ґрунтуючись лише на інтуїції. Критичні зауваження Джефферсона були викликані наслідками впливу хвилі романтизму, що ширився Європою. В Америці вона проявилася у літературно-філософському трансценденталізмі. Це був перший прояв багатьох авторитетних традицій, що склали характеристику філософської думки сторіччя, в якому Америка виступає як незалежна нація. В

інтелектуальних колах і в масовій свідомості поширюються нові фундаментальні ідеї та концепції, у яких пропонується інше розуміння розвитку світового процесу, співвідношення релігії та науки, політики та психології.

На зміну американському романтизму прийшов вплив теорії еволюції Ч. Дарвіна, одним з важливих наслідків якого була зміна характеру американської філософії. До Дарвіна філософія, по суті, була додатком до релігії. Філософи становили непомітну меншість у ранньому періоді історії США. Їх роль полягала, насамперед, у роз'ясненні ролі бога і божественного провидіння. Конфлікт між ідеями епохи Просвітництва і кальвінізмом закінчився тимчасовим компромісом, що виражався у поєднанні деїзму або натурфілософії та моральних принципів Нового завіту. Емерсон і трансценденталісти відкинули цей компроміс, замінивши раціоналізм деїзму німецьким ідеалізмом, а християнську мораль напівмістичним індивідуалізмом. Дарвінізм, у теорії якого доводиться відсутність божественного задуму у природній історії, повністю підірвав основи релігії [15, с. 38].

Одночасно з впливом дарвінізму такими ж приголомшливими були наслідки Громадянської війни. Громадянська війна дискредитувала всі переконання і принципи попередньої епохи [15, р. 24]. Вона дискредитувала віру в те, що справжні моральні принципи досяжні або бажані. У процесі цієї війни прийшло переконання, що віра у щирі моральні принципи як у сіверян, так і у жителів півдня вилася у жорстокість кривавого протистояння. У цих умовах розвиток конкретних подій і необхідність вимагали пошуку адекватних способів адаптації до нових обставин реального життя. Абстрактні міркування у філософських абстракціях не задовольняли життєвим інтересам, які фокусувалися на усвідомленні наслідків теоретичних тверджень. Новий зміст філософських рефлексій виражався у твердженні, що пошук істини є цілеспрямованим, зацікавленим, а не одностороннім процесом. Він відбувається в соціальному контексті, а не ізольовано, його результати представлені попередніми, часто-густо помилковими висновками, а не остаточними, абсолютними догматами. Перехід філософських роздумів від догматизму до скептицизму, від теологізму до експерименталізму згодом сприяв розвитку знаменитої американської філософської школи – прагматизму. Вплив ідей гегелівської філософії, головним виразником яких був Джордж Холмс

Ховісон (1834–1916), став відчуватися у другій половині XIX століття. Однак він не знайшов підтримки у філософському дискурсі США через сильний і більш зрозумілий вплив прагматизму. Навіть заснований Ховісоном в 1867 році «Журнал теоретичної філософії» (*Journal of Speculative Philosophy*) був більш відомий завдяки публікаціям Ч.С. Пірса і Дж. Дьюї, ніж статтям у дусі спекулятивної європейської філософської традиції кінця XIX сторіччя. Ідеї, на яких ґрунтується течія трансценденталізму, оцінюються як оригінальний внесок американської думки у філософію і політику цього часу [16, с. 86]. На відміну від європейських концепцій епохи Просвітництва, які концентрувалися на дослідженні соціальних і політичних проблем з точки зору ньютонівського механістичного розуміння світового процесу, увагу американських трансценденталістів було спрямовано на особистість у її різноманітних відносинах із суспільством. Головною темою дискусій було обговорення суб'єктивної природи людського досвіду та існування. Цей плин виявив себе ще на початку XVIII століття як протест проти загального стану культури та суспільства, насамперед проти інтелектуального застою і доктрини унітарної церкви в Гарвардському університеті. Світогляд трансценденталізму характеризується акцентом на пріоритеті суб'єктивного людського досвіду і вірою у безмежність людських потенцій. Особистий досвід духовного життя розглядається у творах Ральфа Уолдо Емерсона (1802–1882), Генрі Давида Торо (1817–1672) і Уолта Уйтмена (1819–1892) у контексті пріоритету некогнітивних емоційних зв'язків з природою і з світом як таким. Людина не стільки пізнає світ, скільки діє в ньому. Реальність є інтуїтивною й особистісною, вона переступає через можливості наукового пізнання і ґрунтується на емпіричному чуттєвому досвіді. Всі межі і заборони, які стримують чи обмежують вільне особисте сприйняття, як наприклад, правила конвенціональної моралі і політичних інститутів, мають бути подолані. У філософських теоріях трансценденталістів звучали не тільки ідеалістичні мотиви. Р.У. Емерсон, один з головних натхненників цієї течії, зазначав, що через 60 років після здобуття незалежності американська культура все ще повністю залежить від Європи. Він закликав американців перестати оглядатися на Європу у пошуках натхнення і прикладів для наслідування і ґрунтуватися на своїх власних

враженнях, інтуїції та уяві – «ми будемо ходити на власних ногах, ми будемо працювати своїми власними руками» [17, с. 58; 18]. Ідея самостійності, заклик до незалежного сприйняття реальності, думки про власний шлях складають зміст виступу Емерсона у спілці Phi Beta Kappa у Гарвардському університеті.

Висновок. Концепції трансценденталізму ґрунтуються на вірі в ідеальний духовний стан, який виходить за межі фізичного та емпіричного. Це досконалий стан, що характеризується особистісним відчуттям. Його можна досягти за допомогою своєї власної інтуїції та особистісної рефлексії у протилежність приписам і доктринам організованої церкви. Члени Клубу трансценденталізму, Р. Емерсон, Г. Торо, М. Фуллер, критикували сучасне їм суспільство за бездумний конформізм і вважали, що, за словами Емерсона, кожен повинен знайти своє власне особисте ставлення до світу. Вони порвали з кальвінізмом з двох причин: вони вірили в ефективність людських прагнень і не визнавали похмурої пуританської концепції про повну й непереборну людську нікчемність; заперечували доктрину зумовленості людської долі. Емерсон у Гарварді закликав до революції у людській свідомості, що відкривала нові духовні перспективи. Замість того, щоб для підтвердження духовного життя міркувати про можливість надприродних чудес, радив Емерсон, слід розглядати життя як диво-людина знає тільки один світ і цей світ дійсно сповнений чудес. Він був твердо впевнений, що духовне відродження починається з самовідродження. Жодне починання не буде успішним, якщо у нього не вдихнути нову ідею, яка покаже пластичність, гнучкість і безліч невикористаних можливостей минулого. Цю коротку промову називають Декларацією інтелектуальної незалежності Америки. Вплив трансценденталістів зіграв значну роль у поширенні абсолютистських ідей у передреволюційний період.

Філософські рефлексії XIX століття протікали не тільки у руслі традицій

трансценденталізму. Обнародування еволюційної теорії Ч. Дарвіна в 1859 році справило великий вплив на подальшу американську філософію. Серед мислителів, які пристрасно підтримували ідею переосмислення філософських понять з еволюційних позицій, велике значення мали Чонсі Райт (1830–1875) і Джон Фіск (1842–1901). Вони не користувалися широкою популярністю за межами академічних кіл, але їх діяльність і роздуми виразно проявилися у формуванні головного філософського досягнення Америки – прагматизму. Обидва ці філософи підкреслювали необхідність розуміння свідомості та моралі у термінах їх еволюційного розвитку. Протягом усієї ранньої історії американська філософія прагнула інтегрувати духовні та інтелектуальні роздуми і теорії з практикою людського досвіду у руслі притаманної тільки їй тенденції визначення того, як наслідки такої інтеграції відображаються у практиці реального життя. Філософія колоніального періоду справила прямий вплив як на духовну, релігійну, так і на культурну і правову традицію в Америці. У XIX сторіччі її вплив перестав бути домінуючим і явним, але побічно проявлявся в освітніх методиках і процесах та в побудові незалежної держави. Часто-густо практичні ситуації як у повсякденному житті, так і на рівні національних політичних рішень вимагали релігійної мотивації.

Отже, філософія трансценденталізму була першою спробою привернути увагу філософії до пізнання реального людського досвіду та оцінки його результатів. Однак лише поява дарвінізму була імпульсом для розуміння, що людина є природною істотою, яка повинна творити свої власні переконання, встановити свої значення, визначити їх цінність, позначити свої цілі, обґрунтувати свої закони і правила соціального життя. Це нове розуміння процесів світового розвитку і місця людини в ньому мотивувало формування теоретичних основ прагматизму.

Список використаних джерел

1. Атрашкевич Е. В. Взаємозв'язок філософсько-правового прагматизму і постмодернізму в поглядах Сьюзен Хаак. Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С.45 – 48.
2. Вдовина Г. А. Проблеми природних прав людини в американській правовій думці XX ст. Держава і право. Юрид. і політ. науки. Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України. Київ, 2000. Вип. 6. С.3–10.
3. Жарких В. Ю., Розова Т. В. Попередники прагматизму. Нова парадигма. Вип.100. 2011. С.41–49.
4. Кравченко С. С. Прагматизм у філософії права Сполучених Штатів Америки. Монографія. Київ, 2014. 512 с.
5. Dworkin, R. Justice for Hedgehogs. Cambridge Ma.: Harvard UP, 2011. 528 p.
6. Dewey, J. Reconstruction in Philosophy (1920). Boston: Beacon Press, 1948.168 p.

7. Durrant, Will. *The Story of Philosophy: The Lives and Opinions of the Great Philosophers of the World*. N-Y: Touchstone, 1961. 412 p.
8. Baumgarth, William P. & Regan, Richard J. *Thomas Aquinas on Law And Morality*. Hackett Pub. Co, June 2003. 224 s.
9. Edwards, Jonathan. *Sinners in the Hands of an Angry God*. N-Y.: P& R Publishing, 1992. 332 p.
10. Dummet, M. *Origins of Analytical Philosophy*. Cambridge, Ma.: Harvard UP, 1993. 218 p.
11. Aldridge, A. O. *Jonathan Edwards*. N-Y.: Oxford UP, 1964. 243p.
12. Haberman, Clyde. 35 Years of Rockefeller Drug Laws & Hope There Won't Be 36. // *NYU Law Review*, May 2008. P. 890–93.
13. Dickstein, Moris. *Pragmatism Then and Now*. In M. Dickstein's (ed.) *The Revival of Pragmatism*. Durham: Duke UP, 1998. 438 p.
14. Duxbury, N. *Patterns of American Jurisprudence*. N-Y.: Routledge, 1995. 239 p.
15. Dworkin, Ronald M. *Law's Empire*. Cambridge Ma: Harvard UP, 1986. 484 p.
16. Cardoso, B. N. *The Nature of the Judicial Process*. (1921). Yale UP, 1971. 184 p.
17. Eskridge, William N & Levenson, St. V. *Constitutional Stupidities, Constitutional Tragedies*. N-Y.: NYUP, 1998. 176 p.
18. Emerson, R. W. *The American Scholar*. *The Anthology of American Literature*. Ed. Paul Lauter et al. 2nd ed. Vol. I. Lexington: Heath, 1994. P. 1529–1541.

REFERENCES:

1. Atrashkevych, E.V. *Vzaiemozv'язok filozofsko-pravovoho prahmatyzmu i postmodernizmu v pohliadakh Siuzen Khaak [Interconnection of philosophical and legal pragmatism and postmodernism in the views of Susan Haak]*. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2014. № 1. 45 – 48.
2. Vdovyna, H. A. *Problemy pryrodnykh prav liudyny v amerykanskii pravovii dumtsi XX st. [Problems of natural human rights in the American legal thought of the twentieth century]*. *Derzhava i pravo. Yuryd. i polit. Nauky. In-t derzhavy i prava im.V. M.Koretskoho NAN Ukrainy*. Kyiv, 2000. Vyp. 6. 3–10.
3. Zharkyykh, V. Iu. and Rozova T. V. *Poperednyky prahmatyzmu [The predecessors of pragmatism]*. *Nova paradyhma*. Vyp.100. 2011. 41–49.
4. Kravchenko, S.S. *Prahmatyzm u filosofii prava Spoluchenykh Shtativ Ameryky. Monohrafiia [Pragmatism in the philosophy of law of the United States of America. Monograph]*. Kyiv, 2014. 512 s.
5. Dworkin, R. *Justice for Hedgehogs*. Cambridge Ma.: Harvard UP, 2011. 528 p.
6. Dewey, J. *Reconstruction in Philosophy (1920)*. Boston: Beacon Press, 1948. 168 s.
7. Durrant, Will. *The Story of Philosophy: The Lives and Opinions of the Great Philosophers of the World*. N-Y: Touchstone, 1961. 412 s.
8. Baumgarth, William P. & Regan Richard J. *Thomas Aquinas on Law And Morality*. Hackett Pub. Co, June 2003. 224 s.
9. Edwards, Jonathan. *Sinners in the Hands of an Angry God*. N-Y.: P& R Publishing, 1992. 332 s.
10. Dummet, M. *Origins of Analytical Philosophy*. Cambridge, Ma.: Harvard UP, 1993. 218 s.
11. Aldridge, A. O. *Jonathan Edwards*. N-Y.: Oxford UP, 1964. 243 s.
12. Haberman, Clyde. 35 Years of Rockefeller Drug Laws & Hope There Won't Be 36. *NYU Law Review*, May 2008. 890–893.
13. Dickstein, Moris. *Pragmatism Then and Now*. In M. Dickstein's (ed.) *The Revival of Pragmatism*. Durham: Duke UP, 1998. 438 s.
14. Duxbury, N. *Patterns of American Jurisprudence*. N-Y.: Routledge, 1995. 239 s.
15. Dworkin, Ronald M. *Law's Empire*. Cambridge Ma: Harvard UP, 1986. 484 s.
16. Cardoso, B. N. *The Nature of the Judicial Process*. (1921). Yale UP, 1971. 184 s.
17. Eskridge, William N & Levenson, St.V. (eds) *Constitutional Stupidities, Constitutional Tragedies*. N-Y.: NYUP, 1998. 176 s.
18. Emerson, R. W. *The American Scholar*. *The Anthology of American Literature*. Ed. Paul Lauter et al. 2nd ed. Vol. I. Lexington: Heath, 1994. 1529–1541.

Кравченко С. С. – кандидат юридических наук, доцент, Заместитель Председателя Государственной службы занятости Украины, профессор Института подготовки кадров Государственной службы занятости Украины

E-mail: 2094858@ukr.net

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ ФІЛОСОФІЇ ПРАГМАТИЗМУ В США

В статті вперше в українській філософії аналізується соціокультурний контекст формування передумов філософії прагматизма. Розглянуто становлення мировоззрення і соціальну реальність, яка структурувалась на фоні релігійних представлень. Доказано, що раннеамериканське суспільство розвивалося в рамках жорсткої релігійної ідеології. Мета статті – дослідити соціокультурний контекст

Соціокультурний контекст формування передумов філософії прагматизму в США

становлення мировоззрення в США і виявить його вплив на формування філософії прагматизма. Базовий метод дослідження – метод соціокультурного аналізу, який використовується при розгляді історических передумов складання мировоззренческої основи американського суспільства. Доказано, що на протязі всієї ранньої американської історії, філософія намагалася інтегрувати духовні і інтелектуальні роздуми і теорії з практикою людського досвіду. Уточнено, що філософія трансценденталізму була першою спробою звернути увагу на знання реального людського досвіду. Але тільки поява дарвінізму стало імпульсом для розуміння людини як природного істоти, яке встановлює свої значення, цілі, обґрунтовує закони і правила соціальної життя. Нове розуміння процесів світового розвитку і місця людини в ньому мотивувало формування теоретических основ прагматизму.

Ключевые слова: ідеологія, прагматизм, трансценденталізм, філософія США.

Kravchenko, Sergiy – PhD in Law, Associate Professor, Deputy Head of State Employment Service of Ukraine
Professor of the Ukrainian State Employment Service Training Institute
E-mail: 2094858@ukr.net

SOCIO-CULTURAL CONTEXT OF THE PREREQUISITES FOR DEVELOPING OF PHILOSOPHY OF PRAGMATISM IN THE USA

In this article for the first time in the Ukrainian philosophy the sociocultural context of the prerequisites for developing of the Philosophy of Pragmatism is analyzed. The author examines the formation of worldview and social reality, which was structured on the background of religious beliefs. It has been proved that early American society developed within the rigid religious ideology frameworks. The purpose of the article is to investigate the sociocultural context of the worldview emergence in the United States and to determine its influence on the formation of the Philosophy of Pragmatism. The basic method of research is the method of sociocultural analysis, which is used during considering the historical preconditions for the development of fundamental worldview of American society. It has been explicated that throughout all early history, American philosophy tried to integrate spiritual and intellectual reflections and theories with the practice of human experience. It is specified that the philosophy of transcendentalism was the first attempt to draw attention to the cognition of real human experience. However, only the emergence of Darwinism theory was an impulse for understanding a man as a natural being, which establishes its values, goals, justifies its laws and rules of social life. A new comprehension of world development processes and the place of a man in it motivated the formation of the theoretical basis of pragmatism.

Keywords: ideology, pragmatism, transcendentalism, American philosophy.

Стаття рекомендована до публікації д.філософ.н., проф. О.П. Пунченко (Одеса, Україна)

Надійшла до редколегії: 16.07.2017

Прийнята до друку: 21.07.2017

Кравченко Сергій Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент, професор Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ, Україна), вул. Еспланадна, буд. 8/10, Київ, 01601 Україна
E-mail: 2094858@ukr.net, ORCID 0000-0001-5634-3457